

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН СІАУЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАУ БЕЛАРУСІ І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 25 (884) Субота, 21 чэрвеня 1952 года Цана 50 кап.

Наша надзённая задача

Важны раз, калі партыя Леніна — Сталіна ставіць перад нашым народам тую ці іншую задачу, гэтая задача становіцца перастанупнай і для ўсёй арміі літаратараў і дзеячоў мастацтва, таму што ў савецкай літаратуры, у нашым мастацтве няма іншай мэты, як самааданае служэнне свайму народу.

Хвалючыя творы, як «Кавалер Залатоў Звязды» Бабаўскага, «Жніво» Нікалаева, «Ад усяго сэрца» Мальцова, «Да новага берага» Ладіца і інш.

Рэспубліканская нарада па дзіцячай літаратуры

Учора ў Мінску пачала працаваць рэспубліканская нарада па пытаннях беларускай савецкай дзіцячай літаратуры. За сталом прадымаў — сакратар ЦК ЛКСМБ П. М. Машараў, міністр асветы БССР І. М. Ільшын, загадчык аддзела мастацкай літаратуры і мастацтва ЦК КП(б)Б К. П. Булаў, загадчык аддзела школ ЦК КП(б)Б С. М. Роўнавец, прадстаўнікі Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР Валенцін Катаў і Софія Буркоўская, пісьменнікі Янка Маўр, Аркадзь Куляшоў, Алесь Якімовіч, Эдзі Агняцёт і другія.

Над апавяданнямі, апавескамі, раманами, вершамі і паэмамі на калгасную тэматыку працуюць многія нашы пісьменнікі. У часопісе «Полымя» апублікаваны першыя кнігі новых раманаў Шамякіна «Валікі час» і Стаховіча «Шырокі гарызонт».

Заклік Цэнтральнага Камітэта КП(б)Б да ўсіх камуністаў і комсамольцаў, калгаснікаў і калгасніц, работнікаў МТС і саўгасаў, спецыялістаў сельскай гаспадаркі рэспублікі выраіці высокі ўрадавы і сацыялістычны лад, мае і наша беларуская літаратура.

Мясячнік кнігі на Віцебшчыне

Арганізавана праходзіць мясячнік кнігі ў Віцебскай вобласці. Будзе рэалізавана на 380 тысяч рублёў літаратуры на падпісных выданнях. Прадзіўныя вынікі атрымалі 46 тысяч тамоў Твораў В. І. Леніна, 9 тысяч тамоў Твораў І. В. Сталіна на рускай і беларускай мовах.

Сярод тэм нашай літаратуры адно з галоўных месц належыць тэме перабудовы сельскай гаспадаркі на сацыялістычным лад, тэме нараджэння новага чалавека ў калгаснай вёсцы.

У гэты дні арганізаваны вялікія кніжныя кірмашы на рынках Віцебска, Оршы, Лепеля і Коўпса, а таксама перасоўныя кніжныя кірмашы ў калгасах імя Сталіна Сіроцінскага раёна, «XVIII партыз» Талачынскага раёна, «Новае жыццё» Коханьскага раёна, «Чырвоны сад» Аршанскага раёна і «Авангард» Лепельскага раёна.

У гэты дні арганізаваны вялікія кніжныя кірмашы на рынках Віцебска, Оршы, Лепеля і Коўпса, а таксама перасоўныя кніжныя кірмашы ў калгасах імя Сталіна Сіроцінскага раёна, «XVIII партыз» Талачынскага раёна, «Новае жыццё» Коханьскага раёна, «Чырвоны сад» Аршанскага раёна і «Авангард» Лепельскага раёна.

Да другой гадавіны выхаду ў свет працы таварыша І. В. Сталіна «Марксізм і пытанні мовазнаўства»

У Інстытуце мовазнаўства Акадэміі навук БССР

Інстытут мовазнаўства Акадэміі навук БССР па два гады з дня апублікавання прац таварыша І. В. Сталіна па пытаннях мовазнаўства правёў значную работу па вывучэнню і даследаванню беларускай мовы.

У канцы 1952 года выйшаў з друку зборнік «Пытанні беларускай мовазнаўства ў святле прац І. В. Сталіна». Да канца гэтага года будзе таксама выдадзены ў друку дыялекталогічны зборнік, у якім знойдуць асветленне важнейшыя пытанні беларускай дыялекталогіі.

Нанцэрт дружбы народаў

Больш двух гадоў спарбнічаюць паміж сабой хлебаробы і механізатары сельскай гаспадаркі Дамачэўскага раёна Брэсцкай вобласці і Шацкага раёна Валынскай вобласці (Украінская ССР).

У беларускай літаратуры, у першую чаргу ў паэзіі, думі і пачуццях народа знайшлі сваё яркае адлюстраванне ў пачуццях любві і адданасці да вялікіх правадзіроў чалавецтва Леніна і Сталіна.

Цудоўныя ўзоры паэзіі, поўнай любві да родных Леніна і Сталіна, паэзіі, народнай па свайму духу і гучанню, далі нам Янка Купала і Якуб Колас. Мы бачым у іх творах разуменне непарунай сувязі народа з вялікімі правадзірамі — ад калмыкі, калі дзіця пачынае любіць жыццё з матчынай песні, да сталых гадоў, калі чалавек сам робіцца актыўным стваральнікам жыцця.

Не адно пакаленне савецкіх дзяцей запамінае і запамінае шчыры сардэчныя песні Янкі Купалы. Народны песьняр нёс нашым дзецям сваю «Калыханку»:

Спі, мой сыночак! Лёс горкі Больш не круне ў барыбце. Зоркі, крэмл'евыя зоркі! Будуць свяціці табе. Буджух не ведаеш ночак, Блукать не будзеш нідзе. Доло тваю, мой сыночак, Сталіна да сонца ўзвядзе.

Ціха! Спакойна!

Ціха! Спакойна! Раўнуся, калоны! Партыя Леніна ёсць і ЦК.

Яму за сына кожнага Асобна Балела сэрца у часы нягод; Прыжмурыць вочы, і маршчыні дробна Акрэсліцца, Як сведкі мужных год.

Цяжка перацінаць значэнне гэтага верша для моладзі. Перад вайной мы былі зусім юнакамі, цанер пасталеі, але і нам сёння і нашым дзецям многае гавораць гэтыя прачуныя словы.

Думаю аб правадзіроў рэвалюцыі і вялікім будаўніцтве камунізму, любючы да створанага імі жыцця прасякнута паэзія П. Броўкі.

Амаль у пачатку сваёй творчасці, у вершы «Гадзі, як штурм» П. Броўка ў гадзіну з дня смерці В. І. Леніна выказаў пачуцці народа ў такіх прачуных словах:

І тут-жа: Імчыць цяжкі, яснеюць нашы далі, Вядома ўсім — не спынімся мы тут. Бо знае машыніст — вялікі, родны Сталін, — Што верна Леніным паказаны маршрут.

«Маўзалей», «Комсамолу Беларусі», «Піонерскі гальштук» і другія.

У плане народнай легенды пабудавана паэма А. Вялічэна «Чалавек-Сонца», у якой расказана аб нараджэнні ічэсца на зямлі, аб чалавек-Сонцы — Леніне.

Эдзі Агняцёт у апошні час напісала дзве паэмы для дзяцей — «Песня пра піонёрскі сцяг» і «Піонёрскі касцёр міру».

Добрымі творамі для дзяцей парадвалі чытачоў паэты А. Вялічэна, М. Аўрамчык, М. Калачынскі. Шчыра і даходліва вялі яны размову з юным чытачом.

Трэба, аднак, адзначыць, што большасць твораў беларускай паэзіі (і для дзяцей і для дарослых), якія маюць нам любімыя вобразы Леніна і Сталіна, адносяцца пакулы што да твораў малых форм, пераважна да лірычных вершаў.

Арашэнне зямель Заволжжа

Землі Сярэдняга Заволжжа здаўна славіліся ўрадлівасцю. У асобныя гады на іх вырасталі багатыя ўраджай высокакаснай цвёрдай пшаніцы. Сельская гаспадарка Заволжжа часта дзяржала ад пагубных засух і злых хваробаў. Таму сяляне і гаварылі: «Вога ў ішную пару бывае маці, а ў ішную — мачыха».

Калі дзьме сухавей, або, як кажуць у Заволжжы, «дзе імгла», наветра становіцца мутнажоўтым. Дробныя сонечныя стэчы сухой гліны ў спякотныя сонечныя дні вельмі награваліся і ўсе спалываюць на сваім шляху. Нікнуць кветкі і травы, скручваюцца лісце дрэў, раней квітнеючыя нівы і сакавітыя сенажці выграваюць.

На XVII з'ездзе партыі ў 1934 годзе таварыш Сталін сказаў: «Задача заключалася ў тым, каб прыступіць да сур'ёзных работ па арганізацыі справы абводнення Заволжжа».

Гэтае ўказанне вялікага правядора ўвайшло састановай часткай у грандзёныя планы ператварэння прыроды, які аздзіўляецца ў нашай краіне.

Пастанова Савета Міністраў СССР аб будаўніцтве Куйбышскай ГЭС прадугледжвае арашэнне аднаго мільёна гектараў зямель Заволжжа на базе скарыстання электраэнергіі гіганцкай гідрэлектрастанцыі.

У Куйбышэве цыпер створана новая будаўнічая арганізацыя Сярэдневольтаво-буд. Аб'ём работ па будаўніцтву арашальных сістэм у Куйбышскай, Ульяўскай, Чкалаўскай і Пензенскай абласцях велізарны. Праца будзе выніць 300 мільёнаў кубаметраў зямлі, укладзі чатыры мільёны кубаметраў бетону, 160 тысяч тон металаканструкцый, працесі звыш 30 тысяч кіламетраў магістральных і размеркавальных каналаў. Даўжыня некаторых з іх дасягне 300 кіламетраў.

Для арашэння палёў вырашана скарыстаць не толькі воляжскія воды, але і воды шматлікіх малых рак, якія з'яўляюцца прытокамі Вогаі. На гэтых раках будзе ўведзена каля двух тысяч плацін. Агульная даўжыня іх складзе 20 кіламетраў.

Большасць зямель Заволжжа, якія падлягаюць арашэнню, ляжыць вышэй узроўню Вогаі на 40—50 метраў, а месцамі больш чым на 100 метраў. Для ўзвядзення і паліва зямель, якія не могуць быць абоднены самадэкам з водасховішчаў, намечана пабудавачь больш 1.700 насосных станцый.

Ужо ў мінулым годзе ў адрас Сярэдневольтаводу пачала паступаць даскавальная ачынная тэхніка. Прыбыло многа аўтамашын, піларам, растворамашалак, перасоўных электрастанцый, грэйдэраў-элеватараў, трактарных вялікагабарытных чэмпэў і іншых будаўнічых машын і механізмаў. Для разгортвання жыллывага будаўніцтва Сярэдневольтаводу атрымаў дзесяткі вагонаў са зборнымі аднакаватэрнымі і шматкватэрнымі дамамі. Прыбы-

ло і другія адзначылі, што аўтар прабыў вялікую творчую працу, што 1-ая частка яго канцэрта вылучаецца аптымізмам і адчуваннем сучаснасці.

Раманс Р. Пукета на словы А. Бачалы «Мілы мой адзіны» і два рамансы А. Абецівіча на словы Якуба Коласа «Ноч» і «На новай зямлі» пакінулі добрае ўражанне сваёй выразнай мелодыяй.

П. ВІШНЕЎ, г. Куйбышэў.

НОВАЯ МУЗЫЧНЫЯ ТВОРЫ

18 чэрвеня на чаровай «серадзе» ў Сажо кампазітараў адбылося праслухоўванне новых твораў Д. Камініскага, Р. Пукета і А. Абецівіча.

Была выканана 1-ая частка 2-га канцэрта для фарэжыяна і аркестра Д. Камініскага.

Кампазітары Р. Пукет, Д. Лукас, Я. Ці-

У азяршчынскім хоры

Цяплы летні надвечорак. Над калясней вуліцай пывае песня. Шырокая, вольная песня аб калгасным полі. Можна падумаць, што з поля вяртаюцца дзятчаты з хлопцамі і пяноў аб шчасным летнім дні.

Але песня чуваць з адчыненых вокан вялікага, прыгожага будынка. Гэта Азяршчынскі Дом культуры, а па сутнасці — Дом песні. Тут — база народнага хора, створанага ўжо кляпалівым і патрабавальным настаўнікам і кіраўніком Тацянай Карнеўнай Лапацінай.

Рагулярна, тры разы ў тыдзень, харысты збіраюцца сюды на спеўкі. У такіх вечары тут можна наслухацца прыгожых песень. Частая спеўкі Тацяна Карнеўна заява не таму, каб харысты не забыліся тэксты і мелодыі. Што-што, а гэта калгасныя спевакі памятаюць добра. Ішчы не так даўно, у часе веснавой слябы, хор шасцідзят разоў выступаў са сваёй праграмай у навакольных калгасях. Справа ў тым, што ў хор прышло новае папаўненне. Нядаўна з азяршчынскага хора выбыла некалькі кадравых спевакоў. Іны будуць спяваць у Дзяржаўным народным хоры, які зараз арганізуецца ў Мінску. Шкада, калі пасля столькіх год сумеснай песеннай працы прыходзіцца развітацца з блізкімі людзьмі. Але радасна, што ў хоры вырасталі спевакі, якія з чэсцю могуць выступаць у

вялікім прафесійным ансамблі. Тацяна Карнеўна ганарыцца сваімі выхаванцамі. Зараз яна знайшла ім замену сярод сваіх творчых рэзерваў, якімі багаты навакольныя калгасы. Больш таго: яна значна павялічыла колькасць удзельнікаў хора. Зараз у хоры да сямідзесяці чалавек. Новае папаўненне ў асноўным — калгасная моладзь, шчодрая на песню.

Але, каб спяваць у хоры Т. Лапацінай, мала толькі любіць песню. Ішчы трэба ўмець спяваць яе і не абый-як. Справа-каванае вуха Тацяны Карнеўнай ловіць самую маленькую фальш і несудалы. Таму на спеўках яна старанна і кляпаліва «прыганяе», як кажуць, асобныя галасы і галасавыя партыі аднаго да другога, каб хор гучаў, як адзін ансамбль. Інакш нельга.

Азяршчынскі хор даўно ўжо чуваць не толькі за межамі свайго калгаса, але і за межамі рэспублікі. У гэтым годзе брыгада Маскоўскага Дома культуры записала 15 новых песень хора для маскоўскіх радыёперадач.

Але ёсць самая галоўная прычына, якая высокая ўзяла зараз творчую актыўнасць хора. Гэта — дэкада беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве. Адначасова з творчым рапартам роднай Масквы шматлікія прафесійныя і самадзейныя калектывы Беларусі будуць рапартаваць аб сваіх творчых поспехах і працоўным

сваёй рэспублікі. Яны выступаць са сваімі лепшымі праграмамі, над якімі зараз працуюць.

І азяршчынскі хор рыхтуе дэкадную справадзачную праграму. Развіваючы сваю даўнюю, добрую традыцыю самадзейнай калектывнай творчасці, удзельнікі хора самі склалі нядаўна дзве новыя песні: «Песня міру» і «На калгасным полі». Разам з тым Тацяна Карнеўна і ўсе удзельнікі хора кляпаліва вышукваюць песні для свайго репертуара ў народным песенным фалькворы. Тацяна Карнеўна глыбока зацікавілася і творчасцю самадзейных кампазітараў. Азяршчынскі хор убагачаўся такімі песнямі, як «Святочная ўраджайная» — Галавасцікава, «Мы выходзім калгаснай дружнай» — Маціна, «Ідучы дзятчаты ў поле» — Шуміліна і другімі. Хор завядаў творчую дружбу з данбаскім самадзейным кампазітарам Дамітрыевым-Кабанавым і зараз рыхтуе яго песню «Добры вечар, дзятчаты».

Радаснай творчасцю напоўнена сёння жыццё азяршчынскага хора. Таму так доўга і прыгожа гучаць летнімі вечарамі песні ў калгасным Доме культуры.

В. БАЛЫЦЭВІЧ, Рэчыцкі раён, Калгас імя Леніна.

Маскоўскія выдавецтвы да дэкады

Саюз савецкіх пісьменнікаў Беларусі рэкамэндаваў маскоўскім выдавецтвам выпусціць да дэкады ў свет каля 50 кніг і зборнікаў беларускіх паэтаў, празаікаў і драматургаў. Спіс гэтых кніг быў абмеркаваны беларускай камісіяй Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР, а затым зацверджаны сакратарыятам ССР СССР. Ажыццёвіць выданне гэтых твораў павінны, у асноўным, чатыры выдавецтвы: Дзяржаўнае выдавецтва мастацкай літаратуры, выдавецтва «Савецкі пісьменнік», Дзяржаўнае выдавецтва дзіцячай літаратуры і выдавецтва «Маладая гвардыя».

У Дзяржлітвыдавстве ў бліжэйшы час выходзіць з друку «Анталогія беларускай паэзіі» — вялікі том, аб'ёмам каля 40 друкаваных аркушаў. Знаходзіцца ў вытворчасці чатыры тэмы, якія ўключаюць зборны твораў Якуба Коласа і кніга А. Купалова — «Вершы, баллады і паэмы», мяркуецца выпусціць выбраныя творы Ф. Багушэвіча, М. Багдановіча і Цёткі.

Выдавцтвам «Савецкі пісьменнік» выпушчана ў свет паўторнае выданне (масавае тэражом) рамана І. Шамякіна «Гамбокая плынь». У вытворчасці знаходзіцца «Вясна на Палессі» (аповесць і апавяданні) У. Краўчанкі, аповесць Т. Хадкевіча «Рэха ў гарах», зборнік вершаў К. Біроўскі «Мая рэспубліка» і В. Таўлая «Выбраўнае». Радагуюцца і ў чэрвені будуць здаданы ў вытворчасць зборнік апавяданняў І. Трапішкі і рамана М. Паслядовіча «Свята над Ліпкам». Аднак пераацэнныя кнігі не вычэрпваюць плана выданняў, якія «Савецкі пісьменнік» выпусціць да дэкады.

Дзяржаўным выдавецтвам дзіцячай літаратуры здаданы ў вытворчасць зборнік апавяданняў І. Шамякіна «У Маскву». Рыхтуюцца да выдання «Вершы і паэмы» Якуба Коласа, «Над ракой Арэсай» Янкі Купалы, «Я жадаю міру на зямлі» Э. Агняцвек, «Малоды рой» (апавяданні) А. Якімовіча, «Апавяданні» Т. Хадкевіча і «Лета ў Калінінцы» М. Гамолкі.

Масква. (Наш кар.).

М. ЛОБАН

Майстэрства словатворчасці

Гаворачы аб багаты мовы пісьменніка, азначаюць маюць на ўвазе яе лексіку, марфалогію і сінтаксіс, аднак перш за ўсё думаюць пра слоўніквы састаў. І гэта правільна, бо «слоўніквы састаў» — гаворыць І. В. Сталін, — адлюстроўвае карціну стану мовы: чым багачей і разнастайней слоўніквы састаў, тым багачей і развіцей мова». Гэтым тлумачыцца і асабліва ўвага пісьменніка да слоўніка сваёй мовы, бо як ні багата мова пісьменніка, ён заўсёды адчувае недахоп таго, што называецца сродкамі паказу. Шыкі эканомныя адносіны да выкарыстання раней набытых моўных запасаў не вытэрваюць пісьменніка ад парозы асацыяцыі сухіх і банальных, абмежаваных і бласколерных, калі ён штодзённа і штохвілінна, побач з работай над творам, вывучаючы жыццё, не кляпаліцца пра моўны бок сваёй творчасці.

Класікі рускай літаратуры не толькі любілі жыць народную гаворку, але і стварылі, як гэта можа быць толькі ў мастака слова, жыліся з яе не вычэрпнай крыніцы. Больш таго, работа над словам у некаторых пісьменнікаў выходзіла за межы часта літаратурных інтарэсаў. Так, захапленне пытанні мовы ў А. Н. Остроўскага вылілася ў работу над стварэннем вялікага тлумачальнага слоўніка тэму слоўніка В. Дала. Лінгвістычныя заняткі, якія забралі ў геніяльнага драматурга шмат часу, не толькі не перашкаджалі, а, наадварот, дапамагалі, рабілі больш плённай работу творчую.

І. Н. Талстой лічыў сваім найбольш цікавым заняткам штодзённую практыкаванні ў галіне слоўтварэння. Стварэнне па ідэях існуючых слоў разнастайных камбінацыяў слоўтварочных элементаў, ён аналізаваў надзвычай шырока і калічымасці для адкрыцця новых слоў

з вельмі тонкімі семантычнымі нюансамі ў межах граматычных сродкаў рускай мовы.

Аб вялікай цікавасці Н. В. Гоголя да слова па-за кантэкстам, да слова як лінгвістычнай катэгорыі, расказвае яго хатні ўрач А. Тарасенкаў: «Не помню, чаму-ці я ўжыў у размове слова «наунычый»; ён (Гоголь) раптам перастаў есці, глядзіць усімі вачыма на свайго суседа і паўтарае некалькі разоў сказанае мною слова «наунычый», «наунычый», а мы ўсё гаворым «наукообразный»; гэта няёмкае, тое значна лепшае».

Заўважым адразу, што слова «наунычый», па сцверджанню акад. Я. К. Грота (гл. «Филологические размысливания» стар. 14), для 20 — 50-х гадоў XIX стагоддзя з'яўлялася неалагізмам, хоць у той час слоў падобнага ўтварэння была вялікая колькасць.

У якасці цікавай аналогіі хочацца спыніцца на лінгвістычных пошуках Кузьмы Чорнага. Заўсёды шукаючы свежага слова, трашнага выраза, ён, аднак, не абмяжоўваўся простым абраннем таго, што хаваецца ў скарбніцы народнай мовы. Нават беглае лінгвістычнае знаёмства з тэстамі твораў Кузьмы Чорнага дазваляе заўважыць вялікую словатворчую работу пісьменніка.

Закладчыны заўсёдным імкненнем якмага глыбей, дакладней і праўдзівей адлюстроўваць навакольную рэчаіснасць, Кузьма Чорны вымушаны быў заўсёды шукаць аднаведнасці сваіх сродкаў паказу з невыжывалай здольнасцю многа бачыць. Бо ў гэтым яма ніякага сумнення чым багачей, шматлікай і складанай рэчаіснасць, якая паказваецца ў творы, тым багачэйшая патрэба пісьменніку і слоўніквы палітра.

Кузьма Чорны дзямі ад тое думкі, каб

займацца вынаходніцтвам у галіне мовы. Каму не вядомы лёс многіх і многіх слоў, створаных у свой час аматарамі падобнага роду словатворчасці? Усе яны за вельмі невялікім выключеннем загінулі, не пусцілішы ў моўную глебу нивоўнага карыччыка, так і застаўшыся непрыятым народам.

Іншая справа словатворчасці, заснаваная на законах словазаскладання, выпрацаваных народам на працягу многіх стагоддзяў. Папаткаеш у Кузьмы Чорнага якое-небудзь «судзела» і здамуеся: быццам першы раз сустракаеш, а выглядае яно, як усёроўна знаёмае і вразумелае і падобнае на многія іншыя словы. Другі нават паспрачаецца, будзе даводзіць, што гэта зусім не новае слова, што яго многа раз даводзілася чуць у жывой мове. І гэта добра. Гэта толькі паказвае, што слова ўтворана па-майстэрску, па ўсіх правілах словабудовы, што яно ўвайшло ў жыццё тым-жа шляхам, якім уваходзіць шмат якія іншыя словы. Намаганні пісьменніка зліваюцца з агульным намаганні народам-моватворца.

У чым сакрэт поспеху Кузьмы Чорнага ў галіне словатворчасці?

Сакрэт гэты — у глыбокім пранікненні ў граматычны лад мовы, у яе ўнутраныя законы развіцця.

Не адчуваючы гэтых законаў, не ведаючы дасканалы таго, што ўжо зроблена ў галіне лексікі народам-моватворца, нельга, вядома, брацца за гэту, патрабуючую вельмі тонкага густу, работу. Што, здаецца, прасцей напісаць: «Яны вяралі дзве сасы» або: «высокія хвой падмаміліся ўтару». Не, у Кузьмы Чорнага абавязкова будзе: «Яны спучалі дзве сасы», «высокія хвой падмаміліся ўтару». І свежа і вобразна. Там-жа, дзе таго свежага і вобразнага слова не трапляецца пад руку, Кузьма Чорны сам утварае яго. Для Кузьмы Чорнага, відаць, гэта не было вялікай цяжкасцю — ён адчуваў па ўсім аб'ёме патэнцыяльна магчымасці мовы, ёе словатворчых элементаў. Вось чаму яго новаўтварэнні

з'яўляюцца натуральным працягам ужо існуючых лексічных радоў.

Праілюструем сказанае некалькімі прыкладамі.

Сярод другіх тыпаў слоў у Кузьмы Чорнага шырока прадстаўлена група слоўтварэнняў з прыстаўкай «а». Далучаюцца да розных асноў, што пераважна выражаюць дзеянне, гэта прыстаўка надае значэнню слова характар закончанысці, завершанасці дзеяння: цярпдзец — ацярпдзец, намяць — анамяць і г. д. Гэтай-жа прыстаўка можа надаваць слову ў дадаток да значэння закончанысці адценні ўсагульнага ахопу тым ці іншым дзеяннем: пісаць — апісаць, глядзец — аглядзец, панаваць — апанаваць, вірнуць — авірнуць і г. д. Яна-ж можа выражаць значэнне наступнага амяжэння або павелічэння эфекту дзеяння, без поўнага завяршэння яго: атаўчаць, аціцаць. Можна вылучыць яшчэ таксама значэнне пераходу да новага стану: ажыць, акрыць, асець і г. д.

У гэтым анонімны значэнні прыведзены рад слоў у Кузьмы Чорнага папаўняецца словам «атаймавацца» пры наяўнасці вядомай у літаратурнай мове з некалькі іншых семантычных адценнем формы «ўтаймавацца»: «Тут ён ужо як мае быць атаймавацца...» («Вялікі дзень»).

У групе слоўтварэнняў з прыстаўкай «у» Кузьма Чорны дае шырокае развіццё словам са значэннем дастатковасці, паўнаці якой-небудзь якасці або ўласцівасці Тару, у радзе слоў (утарала, утарляе, утара, утрасла, утрасося і іншыя) знаходзім такія спецыфічныя ўтварэнні, які: удзела, увечара, умерла, а ў радзе слоў: усюх, умок — знаходзім: унуць, утуць, утрупіць (пры наяўнасці вядомых у мове форм: атупеў, атрупіліся).

Не менш ахвотна Кузьма Чорны выкарыстоўвае пры слоўтварэнні прыстаўку пры. Слоўтварэнні з гэтай прыстаўкай маюць шырокае распаўсюджанне ў мове, але пісьменнік знаходзіць (а дзятчэй — стварае) слоўныя канструкцыі з вельмі тонкімі семантычным адценнем, са зна-

чэннем прыкметы на пачатку якога-небудзь дзеяння або працэсу: прыбалочаны (прыбалочана зямля), прыхаладала (на дварэ прыхаладала), прыбятэжаны і інш.

Сярод слоўтварэнняў з прыстаўкай пра Кузьма Чорны старанна адшуквае такія з іх, якія нясуць у сабе рэдкія сансавыя адценні: праступаць — паказвацца, праходзячы праз што-небудзь: «...выбраў месца, дзе не праступала пад нагамі вада...» («Вялікі дзень»), прабраць (зрабіць праход, адкідаваючы рукамі ўсё, што перашкаджае). Прыведзеныя словы не адносіцца да новаўтвораў Кузьмы Чорнага, але яны выразна паказваюць імкненне пісьменніка да свежага, някранутага слова і па роласці ўжывання мяжуюць з новаўтворами.

Падобным назіранні можна было-б праследзіць і ў адноснах да слоўтварэнняў з іншымі прыстаўкамі.

Кузьма Чорны вельмі ахвотна карыстаецца суфіксам асць для ўтварэння назоваў і ад прыметных і дзеясловаў асноў з адцігнутым значэннем. Побач з даўно вядомымі словамі-мадэлямі, якімі з'яўляюцца: радасць, гордасць, прыемнасць, прывабнасць і г. д., мы знаходзім словы, утвараемыя на іх тыпу: чужасць, удаласць, звыкласць.

Па тыпу слоў галінасці, пакруччасці (суфікс аст) Кузьма Чорны ўтварае купчасці з далейшым ператварэннем яго ў дзеясоў купчасціца: «Упартая піжма купчасцілася побач дробнай лэзы...» («Пошукі будучыні») і раскупчасціца: «Хоць ужо каля яго вырасталі і над ім шырока раскупчасцілі дрэвы, але ён пазнаў адразу гэты дом».

З разу прыметнікаў на авы (іржаны, руханы) вылучаюцца словы са значэннем ніпоўнай якасці, якія азначаюць колер: бяляны, чарныны. У гэтым радзе ў Кузьмы Чорнага мы знаходзім сімвалы, ад якога ў сваю чаргу ён утварае дзеясоў сіяніцца: «гучыцца паўз жыта, ён ішоў у глыб пона, дзе сіянілася далёкая істужка асу» («Пошукі будучыні»).

Вялікі прадукцыйнасцю ў Кузьмы Чорнага вызначаецца суфікс іст, прыметных слоўтварэнні з якім ад дзеясоўных асноў атрымліваюць значэнне падкрэсленай якасці, выражанай у аснове. Побач з такімі шырока распаўсюджанымі словамі, як разложысты, падгаісты, прысадысты, плячысты, выносісты, раскідзісты, фасоністы, спучысты знаходзім і новаўтварэнні: дажджысты (замест дажджавы), падкрычысты (ад крывіць, падкрывіць).

Па тыпу слоў: прадавіты, цегавіты (суфікс авіт) знаходзім утварэнне: грашавіты (грашавітая служба).

Можна было-б указваць і на вялікую катэгорыю слоў з суфіксамі ават, ават, з суфіксамі л, ел, ал і многімі іншымі, дзе таксама выразна адчуваецца рука пісьменніка, але нам здаецца, што і гэтага дастаткова, каб скласці сабе пэўнае ўражанне аб тых шляхах, якімі ішоў Кузьма Чорны ў сваім актыўным умшанні ў мову.

Кузьма Чорны не цярпеў недахопу слова, ён адшукваў яго ў слоўніквым саставе мовы народа, а калі не знаходзіў — сам ствараў яго. Але ўсё справу ў тым, што ствараў ён словы з вялікім майстэрствам, не парушаючы законаў мовы, а старанна прытрымліваючыся іх. Ён ствараў новыя словы па ўзару слоў, створаных народам-моватворцам. Вось чаму ўсюкі неалагізм Кузьмы Чорнага, стаўшы ў адзін рад са словамі народнай мовы, пачынаў гучаць і жыць адвольна з іншымі словамі. Таму іх так дажка і адносяць ад іншых слоў.

З'яўляюцца вялікім майстрам у галіне моватворчасці, Кузьма Чорны, аднак, не лічыў гэтую ролю пісьменніка галоўнай у адноснах да мовы. У бок найбольшага апаздання невячэрнымі багачасці, якія дае пісьменніку народная мова, пакрыўляў пісьменнік сваю галоўную ўвагу.

А Д Н А С Я М Я

Ул. Н. Я. Ф. Е. Д.

У дапаможку драматычным гурткам

Аднаактная п'еса

ДЗЕЮЧЫЯ АСОБЫ:

Надзежда Захараўна — старшыня сельсавета, 45 год.
 Ягор — лесаруб, 25 год.
 Прося — калгасніца, 22 гады.
 Іван Пятровіч Качэля — намеснік старшыні калгаса, 50 год.
 Гаўрыльчык — калгасны рахункавод, 30 год.

Пакой старшыні сельсавета. Стол, тэлефон, два крэслы. На падаконніках гаршэчкі з кветкамі. На сценах партрэты Леніна, Сталіна. Плякаты.
 За сталом — Надзежда Захараўна, супраць яе — Ягор.

Ягор. Я да вас, таварыш старшыня сельсавета, проста з лесу. Нават пераапрацуецца не паспеў.
Надзежда Захараўна. Бачу. Ну, як у вас там?

Ягор. Ныважна, на праўдзе сказаць.
Надзежда Захараўна. Няма чаго прыбядняцца. Ныважна. А таго глядзі — рэкорды агалашыш.

Ягор. Ды дзе там! Хоць-бы а планам справіцца.

Надзежда Захараўна. Ты што, сур'ёзна?
Ягор. Каб я з гэтай краскай не ўстаў.
Надзежда Захараўна. Дык што там у цябе?

Ягор. Даручылі, разумееш, нашаму ўчастку нарыхтоўку лесу для Туркменскага канала.

Надзежда Захараўна. Ого!

Ягор. А як-жа! Мы ад радасці аж абавязальства ўзялі — даць звыш плана. Пад гаручую руку тэлеграму даў будаўніцкім канала і нават падзяку атрымаў ўжо адтуль.

Надзежда Захараўна. Ці ты!
Ягор. Каб я...

Надзежда Захараўна. Веру, веру! Ну і што?

Ягор. Ну, вось, абавязальства мы ўзялі? Узялі. Людзі, значыць, там працуюць ужо, разлічваючы на нас?

Надзежда Захараўна. А як-жа.

Ягор. А ўчора нам паведмайляюць, што электраправы наш участак атрымае толькі праз два тыдні... Вы ўявіцеце, што гэта значыць?

Надзежда Захараўна. Вось яно што. Ох, не зайдзіцеся вы!

Ягор. Не пісаць вам будаўніцкім канала, што ў нас такая нявыкрутка: пачакайце, братцы, два тыдні! Гэта-ж ганьба на ўвесь свет!

Надзежда Захараўна. І што вы рашылі?

Ягор. Вось мы і рашылі... на праўдзе кажучы, не мы рашылі, а сакратар райкома падказаў нам: кажа, пастукайцеся вы ў калгас. Калі кожны чэсёдні калгас даць на два тыдні сувесні на псалце ці хоць на чатыры — ніякага, кажа, зрыну не будзе.

Надзежда Захараўна. (у роздуме). Легка сказаць — па чатыры... У такіх гарачых час, калі ўсё столькі ў нас тэкае...

Ягор. Вы можаце і не даць, выдатна. Фармальна вас ніхто і не абавязва. Але-ж вы пашукайце: хіба нам адным толькі сорамна будзе? А вам? А ваша сэрца будзе спакойнае, калі, скажам, мы недавыканнем план?

Надзежда Захараўна. (усмешкаючы). З цябе добры агітатар. Але мяне позна агітаваць.

Ягор. (падскокчы). Значыць, не дасце!
Надзежда Захараўна. Сядзь. Не пырай. Я-ж табе не адмаўляю.

Ягор. Праўда?

Надзежда Захараўна. (звоніць па тэлефон). Нічога... Дай мне калгас Молатава. Дзяку... Таварыш Качэля? Дзень добры. Старшыня яшчэ не вярнуўся? Тады я напраму цябе. Ага, зараз Чакаў (калядзё трубку). Зараз прыедзе. Ты адкуль сам?

Ягор. З Палінаў.

Надзежда Захараўна. Любіць у вас лес.

Ягор. А як-жа не любіць? Гэта-ж выйдзе! Падыдзеш да другога і думаеш: колькі год яна стаіць — сто? Дзвесце? І колькі ты бачыла на сваім вачу, як лагуемаш, а-я-я-я-яй! Можа і Кастуся Каліноўскага хаваля, партызану нашых тузіла да сабе? І чаго толькі не бачыла наша саена! Іншы раз аж розьці яе бачыла. Але як лагуемаш, раз аж розьці яе далёка, далёка, у Туркменію і стане яна там часткай вялікага, пудоўнага абудавання, дык хочацца як мага хутчэй пакласці яе на зямлю і адправіць у дарогу. Няхай-бы хутчэй прыхаля туды і сказаць: вось і Беларусь прыслала сваю дапамогу!

Надзежда Захараўна. Ды ты паэт!

Ягор. Яшчэ што прыдумайце! Я вяртамі не займаюся.

Надзежда Захараўна. Гэта не абавязкова. Не ўсе тыя пачыты, што вершы пішуць. (Уваходзіць Качэля. Чалавек з выгладу пажылы ўжо. Зарос бародой. Увесь яго выглад гаворыць, што Качэля «запарыўся» на рабоце. Ён увесь час сцяпаецца, цяжка ўздыхае).

Качэля. Дзень добры вам яшчэ раз. Што здарылася, Надзежда Захараўна? Толькі хуценька, міла, а то без мяне там усё стаіць. Не спяць, не ем — дыхнуць некалі, чэснае слова. Аж галава трашчыць. Пірамідон толькі і ратуеся. (Дастае з кішэні дзве таблеткі). Можа?

Надзежда Захараўна. Глятай на здароўе.

Качэля. (глытае таблеткі і запівае вадою). Ну, вось. Можа лгчэй стане. Дык слухаю вас.

Надзежда Захараўна. Запарыўся?

Качэля. Самі бачыце.

Надзежда Захараўна. Ды ўжо-ж відаць. Як абмылены.

Качэля. Такі ўжо я і ёсць.

Надзежда Захараўна. Як у вас з саўбой, Іван Пятровіч?

Качэля. Вось ад яе і дыхнуць некалі. Чэснае слова. Хоць-бы хутчэй Сцяпан Сцяпанавіч прыхаў.

Надзежда Захараўна. Колькі-ж усё-такі паспелі?

Качэля. Паліводчыя брыгады, разам узятыя, выканалі, калі лічыць ад агалашанага плана, на 37 цэлых 75 сотых працэнта.

Надзежда Захараўна. Ну і як па-вашаму, гэта многа ці мала?

Качэля. Калі так прыкінуць, дык пакуль у норме.

Надзежда Захараўна. Ну вось і добра. Значыцца, можна і дапамагчы яшчэ каму-небудзь.

Качэля. (спалохана). Дапамагчы? Каму?

Надзежда Захараўна. Лесаўчастку. Прачытайце іх там.

Качэля. (паказвае на Ягора). Па людзей прыхаў?

Надзежда Захараўна. Ага.

Качэля. Нічога не будзе.

Надзежда Захараўна. Чаму?

Качэля. Ім аддам, а сам з кім застануся?

Надзежда Захараўна. А ім не больш пяці чалавек трэба ад вашага калгаса.

Качэля. Што?! Пяць чалавек? Вы што — жартуеце? У такую гарачку — пяць чалавек! Мне аж молаха стала ад такой гамонкі... І так дыхнуць няма калі, а туды зусім, як рыба на паску. І не думайце нават! Калі толькі дзеся гэтага калі-калі, дык быўце здаровы... (хоць паіцца).

Надзежда Захараўна. Ды ты пачакай. Скажы, хто з дзятчат добра працуе.

Качэля. Ну, такіх многа. Сцяпанав, Багун, старшынява дачка, Лагуновіч Прося.

Надзежда Захараўна. Ну вось Прося, напрыклад. Добрая дзятчына. Комсамолка. Яе мы і пашлем. А з ёй яшчэ чалавекі чатыры.

Качэля. Таварышы! Ды што-ж такі такое?! Мала таго, што аддаць у гэты час, а тут яшчэ самых лепшых! Ды не, Надзежда Захараўна, вы жартуеце...

Надзежда Захараўна. А я — сур'ёзна. Каб палісаць ужо, дык самых лепшых.

Качэля. Ну, як там сабе хочаце, а я не згодны. Гэта-ж звар'яецца можна. Адрэаляю людзей у лес, а сямь з кім буду? Хто сямь будзе, пытаю? (Да Ягора). Вы?

Ягор. Трэба будзе, і мы паможам.

Качэля. Вы ведаеце, што брыгада Прасі ўзялася ў гэтым годзе на 20 цэнтнераў з тэктара ўзяць? Орданы людзі могуць атрымаць, а то і Героя. А іх — у лес? Ім не, і гаварыць нават не хочацца.

Ягор. Ды зразумейце вы, варэшце, што гэта не дрывы рыхтаваць! Гэта-ж такое... Ну, проста вы не разумеете!

Качэля. Чаму не разумею?

Ягор. (уарушана). Гэта-ж камунізм будзеца! Разумеете? — Камунізм!

Надзежда Захараўна. Качэлі, відаць, няма куды спынацца.

Качэля. Вам жартачкі, а я за калгас галавой адкаваю.

Надзежда Захараўна. Не адзін ты адкаваеш.

Качэля. На сьнежны дзень я адзін. Чэснае слова. Дыхнуць некалі. Я вам яшчэ не ўсё сказаў. Калі Сцяпан Сцяпанавіч ехаў у бальніцу, ён мне строга-настрога загадаў: глядзі, Качэля, кроў з носу, а пасляўно выгнэй! Не выгнэйце — галаву адкручу. А ён у нас такі: сказаў алкручу, дык ужо адкруціць. (Горача). Ну, што вы хочаце, каб я без галавы застаўся на старасці?! Яна і так у мяне крутом ідзе!

Надзежда Захараўна. Гэта ад таго, што ты не спіш. Спаць усё-такі трэба.

Качэля. А даглыцаць, арганізаваць хто будзе? Чэснае слова, Надзежда Захараўна, міленька, можа ўжо на тым і скончыць нашаму гамону?

Надзежда Захараўна. Як гэта скончыць?

Качэля. А так. Думкамі, азначыць, развіліся. А прыдзе Сцяпан Сцяпанавіч, дык няхай ужо так, як захоча. А мае трэба іспі. Дыхнуць некалі.

Надзежда Захараўна. Ну, не. Дыхай, як хочаш, а па-твойму не будзе. Качэля — гэта яшчэ не ўсё калгас. Мы запытаемся ў самых калгаснікаў. Пабачым, што яны скажуць.

Качэля. А тое самае, што і я. Што я іх не ведаю? У адным катле варымся. Ну, уздыць хоць-бы тую самую Просю. Ды ці-ж яна згодзіцца пакінуць поле, калі яе, можа, залата зорачка чакае?

Надзежда Захараўна. А мы ў яе самой спытаем.

Качэля. Чаму-ж не спытаць. Калі ласка, я зараз і збегаю па яе.

(Ідзе да дзвярэй. Адчыняюцца дзверы і ўваходзіць Прося, апраўцаў і звязаныяе адзенне для работы).

Качэля. А вось і яна. Лёгка на паміне.

Прося. Добры дзень! Іван Пятровіч, ну, што-ж гэта! Сабралі нас у праўдзіне, а самі пашлі! Такія гарачыя пара, а мы сядзім і чакаем няма ведама чаго!

Качэля. Мне больш відаць. (Да Надзежды Захараўна). Вось бачыце, порстка якая. Можаце пераканацца: на кавалкі шматкуеся. Качэля — туды, Качэля — сюды. А вы яшчэ хочаце агаціць фронт.

Прося. Які фронт?

Надзежда Захараўна. Мы вось тут паспрачаліся а Іванам Пятровічам.

Прося. Аб чым?

Надзежда Захараўна. Вось гэты таварыш (паказвае на Ягора), Ягор, пазнаёмцеся, між іншым (Ягор устаў, пацісуў руку Просі), прыхаў ён да нас з лесу ўчастка. Там яны рыхтуюць лес для Туркменскага канала.

Прося. Учора да нас з горада дакладчык прыхаўцаў. Об, як цікава раскаваў аб будаўніцкім камунізма!

Надзежда Захараўна. Што-ж ён такое раскаваў?

Прося. (натхнёна). Уявіце сабе шырачэзную, як мора, пустыню. Пяскі, пяскі, пяскі, аж у вачах ад іх жаўце. І нідзе ні кропелькі вады. А ваду прывозяць туды на самалётах, чыгунай.

Качэля. Не можа таго быць.

Прося. Ай, нічога вы не ведаеце!.. Вельмі мясіцыны, дые па дзёне год дажджю не бывае. І вось адумаі людзі канал правесці. Самы велізарны ў свеце. Тысяча сто кіламетраў. І завіце пустыня, што то сад. І чаго там толькі не вырасце: вінаграды, лімонны, апельсіны. А якія прыгожыя гарады і калгасы пабудуюць там! Ураджаі будуць два разы ў год паспяваць. Гэта-ж кожны чаго будуць мець людзі, аж сэрца ад радасці заходзіцца!..

Качэля. Каліка.

Прося. І толькі там так кажучь: той, хто не думае аб вадзе, той не думае і аб камунізме.

Надзежда Захараўна. А вы, Іван Пятровіч, былі на гэтым дакладзе?

Качэля. Дыхнуць некалі, а тут яшчэ даклады. І так запарыўся. Ды і стары я ўжо, каб на даклады тым хадзіць.

Надзежда Захараўна. Вось тут ты праўду скажы: стары. Толькі не гадамі.

Прося. (насмешліва). А таму, што дыхнуць некалі.

Прося. Ды дзе ўжо там дыхнуць, калі ўсё адзіны дзідзі. (Усё смяюцца).

Качэля. Не бачу нічога смешнага. Чалавек працуе, нацой не дасыпае, арганізуе ўсё, а вам смешкі.

Надзежда Захараўна. Дык вось, Прося. Прачытайце іх там на лесаўчастку. Таварыш і прыхаўцаў прасіць дапамогу. Ад вашага калгаса ім трэба чалавек пяць.

Прося. Калі?

Надзежда Захараўна. Заўтра.

Прося. Наўдзі?

Надзежда Захараўна. Тыдні на два. Хочам мы, каб ты падарала ямчэйшых дзятчат і паехала з імі.

Прося. (разгубілася). А як-жа... з саўбой?

Качэля. Ага! Чуюце цяпер? Я-ж ведаю сваіх людзей..

Прося. Разумею. Я ўсё разумею. Што-ж, калі трэба, а гатова!

Качэля. Ой... (глытае таблетку і запівае вадою). Я супраць!

Прося. Шытаўца-ж не вас, а мяне.

Надзежда Захараўна. А каго яшчэ думаеш узяць?

Прося. Ды знойдуцца.

Надзежда Захараўна. А дадуць згоду?

Прося. А як-жа. Хіба-ж яны не разумеюць?

Ягор. (пацісуў Просі руку. Горача). Малайчына! Ікая вы... малайчына!

Качэля. За другіх не ручаюся.

Прося. Не ручаўся-б, каб не ведала.

Качэля. Я вельмі таскама за цябе ручаўся, і сканшуўся.

Надзежда Захараўна. Што праўда, то праўда.

Качэля. Але як-жа можна кінуць калгас у такі час? Не, не любіш ты свой калгас!

Ягор. (абурана). Як вы смееце, такой дзятчыне!

Прося. Эх, Іван Пятровіч! Толькі паважачычы вышы годзі, памаўчу. Хоць і цяжка мне. А то-б такое сказаза на вашы словы, што ў другі раз не кідаўся-б імі.

Качэля. А што я такое сказаў? Я сказаў, што кожны чалавек павінен любіць сваю справу, да якой ён прыстаўлены.

А ты што робіш?

Прося. Адным калгасам камунізм не пабудуеш.

Качэля. А я і не кажу. Кожны сваю справу робіць, а калі сабраць усё разам, дык, ого, колькі выйдзе!

Надзежда Захараўна. Ну, а калі суседу дапамагчы трэба?

Качэля. Загадаўце зверху — паможам.

Надзежда Захараўна. А без загаду?

Качэля. А няма загаду, дык няма чаго са скору выпінацца.

Надзежда Захараўна. Калі сілы ёсць, чаму-ж не дапамагчы? Паможам ты — памогучы і табе. Помніш, калі вайна скончылася і ты вярнуўся сюды? Дрэва жыцця не засталася. Сталі-б мы на ногі без дапамогі другіх? Адкуль у нас узаяся насенне, жыццё? Кубанцы памалгі. Як-жа можа зацьпіць пра гэта?

Качэля. Не, на гэта ніхто не забыўся. Усё жыццё дзякаваць будзем. Дык то-ж будзь вайна. Давядзецца такое няшчасце з другімі — і мы паможам. А зараз мірны час. Зусім другое. Навошта-ж пад сабой сука падакаваць?

Ягор. (устае). Дык што-ж рабіць будзем? Мы і сядзець, сказаць-бы, некалі. Яшчэ ў адні сельсавет трэба наведатца.

Надзежда Захараўна. Можаш ехаць. Я думаю — заўтра людзі будуць.

Прося. Можаце не сумнявацца.

Ягор. Дзякую. (Пасікае руку Надзежды Захараўна і Просі). Значыцца, да скорай сустрэчы!

Прося. Да скорай сустрэчы.

Качэля. (услед Ягора). Порсткі які. Да скорай сустрэчы? (Уарушана). Можа і тут неагул лістчы? Тады бярэце і кіруйце самі!

Надзежда Захараўна. Гэта калгаснікі вырашала. А зараз паглядзім, ці зможа наш калгас выканаць план саўбы без гэтых пяці чалавек?

Качэля. Вядома, не зможа.
Надзежда Захараўна. У вас усё выходзіць на працу?
Качэля. Усё.
Надзежда Захараўна. І мінімум працадзён ва ўсё?
Качэля. Здаецца...
Надзежда Захараўна. Каб не здавалася, пакліч сюды рахункавода з дакументамі.
Качэля. Калі ласка.
Прося. Я па яго збегаю (выбігае).
Надзежда Захараўна. Калі ўбачым, што без гэтых пяці чалавек не ўправіцца — ніводнага не возьмем.
Качэля. Вось і ўбачыце. Вы што думаеце, я супраць выдзіць будуць? Але навошта-ж так рабіць, каб адно другою перакаждала?
Надзежда Захараўна. Ну, а калі выпадае такое часам, значыць спыноў да людзей павярнуцца?
Качэля. (Уваходзіць Гаўрыльчык з папкам).
Гаўрыльчык. Выклікалі мяне?
Надзежда Захараўна. Праходзіце, таварыш Гаўрыльчык. Сядзіце.
Качэля. Дакументы ўзяў?
Гаўрыльчык. А як-жа.
Надзежда Захараўна. У мяне да вас, таварыш Гаўрыльчык, толькі адно пытанне.
Гаўрыльчык. Слухаю.
Надзежда Захараўна. Усё ў вас выконваюць працадзён?
Гаўрыльчык. Хвілінку. (Падае Надзежды Захараўне некалькі лістоў паперы з папкі). Калі ласка. Вось гэта за мінулы год. А гэта за чатыры месяцы гэтага года.
Надзежда Захараўна. (чытае). Так. Так. Добра. Малайчына. Прося. За мінулы год — 520 працадзён! Залатыя рукі ў дзятчыны!.. А гэта што такое? Ды ў вас-жа ёсць людзі, якія і мінімум не выпяваць. На, пачытай. (Дае яму спіс).
Качэля. Хто-ж гэта? (Чытае) Агрыпіна Качэля... Што такое? (Да Гаўрыльчыка). Што тут напісана?
Гаўрыльчык. Агрыпіна Качэля — 15 працадзён. Жонка ваша, Іван Пятровіч.
Качэля. Ды не можа таго быць. Ты набытаў.
Гаўрыльчы

Усевалад РАЖДЗЕСТВЕНСКІ.

Нарл Брулоў і яго „Гібель Пампеі“

(Да стагоддзя з дня смерці вялікага мастака)

Вясной 1833 года Рым быў узрушаны незвычайным паведамленнем: мастак Карл Брулоў, ураджэнец далёкай Расіі, выставіў у сваёй майстэрні толькі што закончаныя ім вялікае палатно, роўнага якому і па якасці выканання, і па незвычайнай шырыні замысла не было з часоў вядомых фрэсак Мікеланджэла.

Рускі жывапісец не толькі выбраў найвялікшай цяжкасці сюжэт — гібель рымскага горада Пампеі, залітага лавай Везувія, але за 11 месяцаў націхнай працы стварыў грандыёзную карціну, якая адразу ж зрабіла яго імем вядомым усюму свету.

Калі дзвярэй «сініра Карло» з раніцы топіўся народ — усім хацелася паглядзець славу твор. Слава Брулова абляцела ўсю краіну і пашырлася за яе межы. Ні адзін мастак, а тым больш іншае мастацтва, не зрабіўся ў Італіі прадметам такога ўсёагульнага, усхваляванага захаплення. На вуліцах перад К. Бруловым здымалі капелюшы, у тэатры яго прапалі, не патрабуючы платы, чыноўнікі таможні ўдамаляліся праглядаць яго асабісты багаж. Цанішлі мастацтва сьвярджалі ў адзін голас: «Ён праславіў сваю радзіму», і гэта ў іх вуснах было вышэйшай пыхвалой.

Выстаўлена ў тым жа годзе ў Мілане карціна «Гібель Пампеі» выклікала палую буру захаплення. Газеты называлі рускага мастака «найвялікшым геем жывапісу нашых дзён», каля яго дома спявалі серенады, вучоныя і мастацкія таварыствы пасылалі яму свае ганаровыя дыпламы.

Цудоўнае палатно Брулова пачало падарожжа па тагачаснай Еўропе, і ўсюды яго сустракалі трыумфам.

Урачыста сустраля карціну і тагачасная сталіца — Пецярбург. Вялікае палатно было выстаўлена ў Акадэміі мастацтва, у спецыяльным памяшканні. На банкете ў Актавай зале К. Брулоў быў ушчынены лаўровым вінком. Вучні Акадэміі пад гукі аркестра праспявалі ў яго чэсьць імі створаную кантату. А. С. Пушкін у чэсьць «Пампеі» напісаў некалькі вершаваных радкоў, якія цудоўна перадалі змест гэтага незвычайнага твора.

У нашы дні гэты праслаўлены твор К. Брулова знаходзіць сабе пачаснае месца ў адной з залаў Рускага музея. Ён стаў здабыткам народа. Яго азінка атрымала тую неабходную глыбіню і шырыню, аб якой не мог марыць і сам яго стваральнік, які жыў у адну з самых змрочных эпох самадзяржаў.

У чым жа слава гэтага цудоўнага твора рускага нацыянальнага мастацтва, які захаваў да нашых дзён і свежасць фарбаў, і незвычайную, усхваляваную жываць апаваданьня?

Пачуцці, якія выклікае карціна, ярка выяваў Н. В. Гоголь. Называючы карціну Брулова «поўным сусветным стварэннем», ён адзначаў у ёй тое, што з'яўляецца самым істотным для гэтага твора мастацтва — пачуццё жывой сучаснасці. І на самай справе, дзёрзка і таленавіта парываючы з мэртвымі канонамі класіцызму, які патрабаваў перш за ўсё «гарманічнага спакою», адыйшоўшы ад традыцыйнага свету багоў і герояў антычнасці, мастак на тым жа тэматычным матэрыяле паказаў бурны рух натуры, страшнае трагічнае пачуццё. Больш таго, Брулоў адлюстравуў у сваім грандыёзным палатне трытву і хваляванне сучаснага яму грамадства.

Я. РАМАНОВІЧ

Пасля першага знаёмства

Да заканчэння гастролу Пінскага абласнога тэатра

Нашы абласныя тэатры праводзяць вялікую работу па культурнаму абслугоўванню гледачоў. Гэта пацвердзілася спектаклямі Пінскага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы, які на працягу двух тыдняў гастраліраваў у Мінску. Тэатр паказаў, што ён мае вялікі матэрыял для творчага росту. Яго калектыву за гады свайго існавання паспяхова ажыццявіў пастаноўку такіх буйных класічных твораў, як «Васа Жэлезнава» М. Горькага, «Рэвізор» Н. Гоголя, «Лес» А. Астроўскага і інш.

Тэатр любіўна ставіць п'есы беларускіх драматургаў. На яго сцэне ідуць «Паўлінка», «Пінская шляхта», «Канстанцін Заслонаў», «Пяцёрка жаваранкі», «З народам», «Хто смеяцца апошні», «Партызаны», «Гэта было ў Мінску», «Алазаныя даліны». Савецкая п'еса дапамагае абліжэнню з гледачом і акрэслівае некаторыя адметныя рысы творчага профіля тэатра.

Тэатр яшчэ знаходзіцца ў стане пошукаў свайго творчага напрамку; калектыву яго толькі фарміруецца, устойлівыя традыцыйныя пачуцці што ў яго няма, ён спрабуе свае сілы ў драматычных і музычных спектаклях, імкнецца авадаць многімі драматычнымі жанрамі.

Да ліку удач траба аднесці, у першую чаргу, спектакль «Пяцёрка жаваранкі» ў пастаноўцы рэжысёра В. Шутава. Паспех спектакля абумоўлены тым, што ў ім праўдыва паказана сучаснае калгаснае жыццё. На працягу ўсёй дзеі глядач знаёміцца з людзьмі сучаснай калгаснай вёскі. Вобразы старшын калгасаў Пятлаўнанага (арт. Н. Цурбакоў) і Туміловіча (арт. А. Патапаў) вельмі тыпныя і пераканальныя. Недахоп іх выканання хутэй адносіцца да рэжысёрскай трактоўкі п'есы. А гэтыя недахопы заключваюцца ў тым, што канфілікт паміж Пятлаўнанага і Туміловічам, заснаваны на роз-

ным разуменні шляхоў дзейнага развіцця калгаснай вёскі, аслаблены. У яго трактоўцы мала страпаснасці, большавіцкай неспрымальнасці. Да таго ж артыстка Т. Вольская ў вобразе Насці больш паказала яе лірычныя матывы і слабой раскрыла грамадскае аблічча перадавой дзяўчынкі. Сутычкі яе з калгасным брыгадзірам Міколам Верасам, якія добра выконвае артыст П. Дзюка, носяць неглыбокі характар і часам нагадваюць капры сваёй свавольнасці дзяўчынкі.

Ізрачанае выклікае трактоўка артыстам С. Бульчыкам вобраза сакратара абкома Палазніка і артысткай Е. Камынай — вобразе Аўдоціі Захаравы. Палазнік выглядае вельмі нерашучым, няўзаўважным. Маці Насці — перадавая дзяўчынкі — паказана не так поўна, як у п'есе. Артыстка не здолела перадаць у словах і пачуццях Аўдоціі Захаравы думку аб цяжкім жыцці дарэвалюцыйнай вёскі. Гэта асабліва адчуваецца ў яе апошнім монологу, які прагучоў зусім невыразна.

Апошні акт спектакля слаба распрацаваны рэжысёрам. Танцы і сцены аслабляюць сабою глыбокі змест фінальнай сцэны.

Цалкам задавальнае тыповае і яркае па сваім вобразнасці афармленне спектакля мастаком Б. Архангелічам.

З спектакляў рускай класікі найбольш моцнае уражанне пакідае «Васа Жэлезнава». Калектыву тэатра сур'ёзна працаваў над гэтым спектаклем, глыбока раскрыў змест выдатнай п'есы, праўдыва паказаў яркія горкаўскія вобразы.

Найбольш моцнае уражанне пакідае артыстка Е. Давіловіч у ролі Васы Жэлезнавай.

ФЕЛЬЕТОН Пра начальнікаў-маўчальнікаў

Міхалі Васільевіч Сабалеўскі і яго жонка Любоў Максімаўна Папкова — паважаныя людзі ў Гомелі. Іх добра ведаюць амаль на кожнай станцыі ў раз'ездзе Беларускай чыгункі. Міхалі Васільевіч працуе на транспарце з 1902 года. У 1937 годзе, будучы ўжо мажыстрам, ён перайшоў на пачынае, аднак работу не пакінуў — працуе ва Упраўленні чыгункі вахцёрам. Любоў Максімаўна на транспарце з 1933 года. Цяпер яна — дзяжурная па вакалах станцыі Гомель.

Калі пачалася вайна, Міхалі Васільевіч і Любоў Максімаўна са зброяй у руках баранілі горад ад чужынцаў у руках народнага апалчэння. Да вызвалення Гомеля яны працавалі ў савецкім тылу на транспарце. У родны горад Сабалеўскі і Папкова прыйшлі ўслед за Савецкай Арміяй.

Як бацьце, такіх людзей ёсць за што паважалі і шанавалі. Не хочучы іх паважалі толькі ў самім Упраўленні Беларускай чыгункі...

Вярнуўшыся ў Гомель, Сабалеўскі і Папкова адшукалі сваіх дваіх дзяцей. Сям'я ў поўным зборы, аднак жыцьцё няма дзе — дазвенная кватэра ў доме нумар 43 па вуліцы Шасейнай была занята. Іх пасялілі ў суседнім доме нумар 42 у маленькай кухні.

Часова пажывеце тут: у дзеснаце — не ў крыўдзе. А потым у першую чаргу дадай кватэру вам, — паабяцаў Папковай і Сабалеўскаму.

Час ішоў, а абяцанкі ніхто і не збіраўся выконваць. У красавіку 1946 года Любоў Максімаўна напісала заяву аб прадастаўленні кватэры ў выланком абласнога Савета. Выланком абласнога Савета пераслаў заяву ў выланком гаровета, які ў сваю чаргу перадраслаў заяву начальніку жыллагага аддзела Беларускай чыгункі.

У красавіку 1947 года новая скарга Любоў Максімаўны трапіла да начальніка Упраўлення Беларускай чыгункі Камарова. І гэты начальнік аказаўся такім жа «вялікім маўчальнікам» — скарга Папковай засталася без адказу.

Любоў Максімаўна ратыла пагаварыць з Камаровым. Каля дзвярэй кабінета начальніка ёй перагардзілі дарожку.

— Грамадзянка, вы па якой справе? — Адносна кватэры.

— Начальнік такой дробязю не займаецца. Ён вырашае дзяржаўныя справы, а не прыватныя...

Вось і паспрабуй прабрацца да такой «дзяржаўнай» асобы! Паазвоны па тэлефону — чужы адказ: «Начальнік заняты, прыходзьце ў дні прыёму...» Прыдзец на прыём... Як там «прымаюць», нам ужо вядома, адным словам, куды ні кінь — усюды каці, бюракратычны каці, заскарулаць.

Тым часам у Сабалеўскага і Папковай праймаілася сям'я — нарадзіўся сын.

Жыллага плошча ў іх, вядома, засталася тая-ж самая.

Прайшоў 1948 год, за ім — 1949, наступіў 1950 год. За гэты час Сабалеўскі і Папкова набылі вялікі ахапак розных пісулек-абячанаў, а кватэры як не было, так і няма.

У сакавіку 1950 года новая скарга — ужо Міхалі Васільевіч — пасля доўгіх вандраванняў зноў трапіла ў рукі Камарова. І зноў «пайшла пісаць губерня!» Камароў перадраслаў скаргу начальніку бюро скарг Упраўлення т. Скубакову, Скубакоў — начальніку Гомельскага аддзялення чыгункі дырэктар-палкоўнік т. Лажкову. А т. Лажкову вярнуў скаргу туды, адкуль і атрымаў яе — ў бюро скарг. У адносіне на імя Скубакова Лажкоў піша: сапраўды Сабалеўскі мае патрабу ў кватэры, аднак ён-жа працуе ў вас, ва Упраўленні, а не ў мяне, на вузле. Да таго ж, вы — багачейшыя... (Пра тое, што Папкова працуе на вузле, Лажкоў чытаць і не ведае!).

Зноў Сабалеўскі і Папкова абіваюць папругі ў прыёмных пакоях кабінетаў адказных работнікаў чыгункі, зноў ім абяцаюць...

Нарэшце, 15 лістапада 1950 года Папкова крывы абнадзеілі — начальнік дыстанцыі паміжначыні і абудаванняў інжынер-маёр т. Кірынаў паведаміў ёй, што «Вама заява... будзе разгледжана ў бліжэйшай камісіі».

«Бліжэйшая камісія» аказалася такой жа блізкай, як на небе зоркі, — аб ёй ні сауху, ні духу і пра сённяшні дзень.

Начальнік вакала, ведаючы пра гэтую дэтаніну, напісаў 5-га чэрвеня 1951 года гаспадару пачынае тым-ж самому Лажкову. Лажкоў «не затрымаўся за адказам» — толькі 19 лістапада даў адказ начальніку вакала, у якім чытаем, што «спробы Папковай задавоў... да восені бягучага года, пасля заканчэння будаўніцтва дома па вуліцы Кірава. На гэтаму пытанню т. Папкова знаходзіцца на ўліку».

Ішоў час, а пытанне аб кватэры і з месца не рушылася.

У пачатку 1952 года Папкова напісала скаргу ў ЦК профсаюза работнікаў чыгункі пачынае транспарту. ЦК профсаюза пераслаў скаргу... начальніку Упраўлення Беларускай чыгункі, начальніку Упраўлення — начальніку бюро скарг, начальнік бюро скарг — начальніку аддзялення Лажкову. Каторы раз замыкаецца зачараванае кола вакол гэтай скаргі! Што-ж датычыцца Лажкова, то ён маўчыць і па сённяшні дзень.

Дзіўу дасяе: колькі-ж часу ён будзе начальнікам-маўчальнікам! Траба нейкія лекі для такіх начальнікаў шукаць, інакш яны не тое што зусім зачарэвоньць, а горш таго — акамяцця могуць.

А. ДРОБ.

Сцэна са спектакля «Несцерка» ў Пінскім абласным тэатры.

Фота І. Салавейчыка.

На жаль, у вельмі важнай для ідэйнага напрамку спектакля барыццё паміж грубай сілай Васы і Рашал, у якой увасоблена пераможная сіла рэвалюцыйнай праўды, Рашал (арт. Г. Соіна) выглядае слабайшай, у яе няма належнай глыбіні пачуццяў.

У астаннім-жа спектакль добра распрацаваны, у ім створаны дужыя акторскія ансамблі.

Заслугоўвае станоўчай ацэнкі і пастаноўка «Рэвізор». Тэатр выступіў з гэтым спектаклем у юбілейныя дні, прысвячэння памяці вялікага рускага пісьмніка Н. В. Гоголя.

Актор Патапаў, які выконвае ролю Раднічага, вельмі пераканальна малюе вобраз дэспата і самадура. У яго выкананні Гарднічы — рэалістычная фігура, сатырычны змест якой выяваецца не сродкам вонкавага паказу, а ўнутраным раскрыццём сутнасці гэтага буйнага казакрада і хабарніка.

На жаль, другі вобраз гоголеўскай п'есы — Хлестакі — у выкананні артыста С. Вечнінскага імаг тупае ад залішняй тэатралізацыі і пераўвядзенай лёгкадумнасці.

Тое-ж самае можна сказаць і пра вобразы Бобчынскага і Добчынскага ў выкананні артыстаў А. Сыргеева і С. Яворскага.

Добрае ўражанне пакідаюць Е. Давіловіч — Аня Андрэеўна, Н. Цурбакоў —

Хлопаў, С. Бульчык — Земляніка. Створаныя імі вобразы яркія і блізкія да гоголеўскіх тыпаў.

Спектакль «Машанька» па п'есе А. Афінагенава бабц свайой шчырасцю і цэннасьцю.

У ролі Машанькі паспяхова выступіла артыстка Р. Сакалова. Створаны ёю вобраз захапае сваёй непазрэнасцю і пачуццёвай праўдзю.

Але ў пошуках свайго творчага профіля Пінскі тэатр часам губляе рэалістычную лінію і ўхіляецца ў бок тэатра прадстаўленняў. Тады ў яго спектаклях пачынаюць пераважаць элементы вонкавай займальнасці, фармальныя прыёмы выканання.

У такіх спектаклях актор менш думае аб глыбокім раскрыцці зместу свайго вобраза, аб яго тыповасці, а ўсё ўвагу аддае знешнім прыёмам, разлічаным на танны эффект.

Так, у добра задуманым спектаклях «Паўлінка» і «Пінская шляхта», у выніку прамернага захаплення рознымі труктацтвам, якое часам пераходзіць у цыркувую бубанату, глядач губляе лінію развіцця асноўнай ідэі і тэмы п'есы. Наш глядач вельмі любіць камедыю, любіць пасмяяцца. Смех — моцная зброя ў тэатральным мастацтве, а таму траба карыстацца ім умела і асэнсавана.

У пастаноўцы камедыі В. Вольскага «Несцерка» побач з вельмі ўдала зробленымі народнымі сцэнамі (Кірма) і яркімі адказаным сакратара 2-32-04, аддзелаў

Рыджуэй — генерал ад чумы

У Рыджуэй ёсць ужо свае прыдворныя лісаўцы і біграфы. Яны падвіваюцца на стэронах інфармацыйнага бюлетэна прапаганды войск ЗША. Адаін з гэтых біграфіаў а замілаваннем паведамляе, што калі паноўны генерал камандаваў 8-й арміяй у Караі, ён не прапусціў ніводнага богааслужэння. Генерал заўсёды возіць з сабою біблію. Яна ляжыць у яго на сталае нават у час ваенных нарад побач са стратэгічнымі картамі.

Відавочна, дабрачыннасць генерала абмяжоўваецца наведваннем богааслужэнняў і чытаннем бібліі, бо да чужых святых ён адносіцца без асаблівай павагі. Караіскі грамадскі дзеяч Кем Ен Су расказвае, што па загаду Рыджуэй быў спалены старажытны будыйскі храм у Сан-Тушане, у якім знаходзілася больш трохсот жанчын і дзяцей.

Біграфы малююць Рыджуэй надзвычай вялікім генералам. Ледзь паспешы высадзіцца ў Караі, ён зварнуўся да салдат з прамовай:

— Салдат павінен забіваць. Для гэтага я і прыхаў сюды. Забіваць як мага больш карэйцаў і кітайцаў — гэта цяпер асноўнае задача.

Зварніце ўвагу на мужны стыль прамовы генерала, на выразна агрэсленую асноўную думку. Забіваць — і галоўным чынам жанчын, дзяцей, старых. Вось яна, сапраўдная генеральская «ваўніцасць»!

Паслужыўшы біграфы паведамляюць таксама, што Мацью Бюнкер Рыджуэй вызначыўся ваўніцасцю з маленства. Дзесяцігоддзі хлопчыкам ён стаў на пасту ля бацькавага дома і не пускаяў у дом гасцей; ён і ў той час вельмі любіў ваенныя гульні. Выходзіць з гэтых фактаў, біграфы гавораць аб ваенных талентах генерала, дадзеных яму ад прыроды.

Але ваенная кар'ера Рыджуэй не пачыналася наўняўсці ў яго маючыя таленты. У 1925 годзе Рыджуэй пачынае работу ў амерыканскім генеральным штабе. Дасягнуць высокай пасады яму дапамог не ваенны талент, а яго хаўруснікі — генерал Маршал і вядомы мільянер Гарыман. У 1942 годзе Рыджуэй камандаваў парашутнай дывізіяй, якая павіна была высадзіцца ў Сіцыліі. Але генерал некалькі затрымаўся за акіянам і прыбыў у Сіцылію толькі к канцу аерарцыі, якая да таго-ж была наўдалай — парашутысты высадзіліся не там, дзе траба было.

У 1944 годзе Рыджуэй камандаваў 18 амерыканскім корпусам. Гэты корпус быў разбіты немцамі ў Ардэннах. Ад канчатковага разгрому яго выратавала магнутае наступленне Савецкай Арміі, якая выконвала свой саюзніцкі абавязак. Але і Рыджуэй не абыйшла ваенная «слава»: разам з Мантгомеры яны гасціліна, амаль па-сяброўску, узялі «ў палон» некалькіх фашысцкіх генералаў, якія прыбеглі да іх, ратуючыся ад Савецкай Арміі.

З 1950 года Рыджуэй камандуе 8 амерыканскай арміяй у Караі, а пазней займае пасаду галоўнакамандуючага інтэрвентскай арміі.

Тут і разгарнуўся «талент» Рыджуэй — не стратэга, а алачынцы і арганізатара масавых забойстваў.

Гэта ён загадаў спаліваць напалым карэйскія гарады і вёскі, забіваць ваеннапалонных; гэта ён быў галоўным арганізатарам бартэрыяцкай вайны, гэта ён усяляк зрываў мірныя перагаворы.

Аб сваіх задачах у Еўропе Рыджуэй выказаўся ў вобразнай форме:

«Прадстаіць канфілікт сусветны. Ваіна

у Караі — гэта толькі невялікі эпізод. Маленькая сутычка, якая адываецца перад засонай напярэдадні вялікага маўча.

Для арганізацыі гэтага «вялікага маўча» і прыхаў Рыджуэй у Парыж. Але французцы пры ўсёй сваёй прыкільнасці да спорту не жадаюць удзельнічаць у гэтых матчах. «Не жадаем быць гарматыстам масам канібала!» — гаворыцца ў адным камуністычнай арганізацыі дэпартаменту Сены. Гэта — адказ сумненых французцаў Рыджуэй, які прыхаў у Парыж па «чалавечы матэрыял». Энергічны пратэст супраць візіту «генерала-чумы» ахапіў усю Францыю — ад Парыжа да аддаленых вёсак.

Вуліцы, па якіх праехаў Рыджуэй, былі старанна ачышчаны паліцый ад мафістэнтаў. Толькі на сценах дамоў, ідуць былі надпісы, якія патрабавалі панаваў над «генералам-чумой». А калі генерал узводзіў вочы ў парыжскія небы, нібы ўспамінаючы пра бога, то ён бачыў тысячы каларовых шароў і на кожным з іх — выразны надпіс: «Рыджуэй, выбірайся прач!».

Французскія марыянеткі Уол-стрыты па загаду сваіх зааказніцкіх гаспадароў спарысталі магнутаю маніфэстацыю парыжан для бруднай паліцыйскай правакацыі. Яны склаі кіраўніка французскіх камуністаў Жана Дзюка, галоўнага рэдактара «Юмніта» пісьмніцкі Андрэ Стыля і іншых патрыётаў і абінавацілі іх у спробе арганізаваць «мядзж». Гэтага правакацыя — пасрэдным плагіят з вядомай гітлераўскай правакацыі з надпісамм рэйхстага.

Але паліцыйская правакацыя не навадала працоўных Францыі. Французскі народ поўны рашучасці выраць за сваіх паліцый сваіх гераічных сымноў. У гэтай барацьбе ён карыстаецца магнутаю партыямкай усю перадавога чалавечтва.

Маніфэстацыі ў падтрымку мужай барыцтва французскага народа за дэмакратычныя правы, за мір і незалежнасць свайой краіны адбыліся ў гарадах Еўропы, Паўночнай Амерыкі, у Нью-Йорку. Гаспадары вочы: «Вон генерала-чуму!», — гучыць сёння над Італіяй, куды прыбыў на даўня гэта амерыканскі гаспадар у генеральскім пагонах.

У дзень прыезду Рыджуэй Рым нагавуў ваенны лагер. Дэ Гасперы сцягнуў у горад каля 30 тысяч паліцыйскіх, карабінераў, рэгулярных войск, каб абараніць свайго зааказніцкага гаспадар ад народнага абурэння. Тое-ж адбылося і ў Неапалі, куды ў хуткім часе паслаўся генерал.

Паліцыйскія Дэ Гасперы, які і іх французскія калегі, дзейнічаюць па адной і той-жа амерыканскай шпаргалцы. У Рыме арыштавана 500 удзельнікаў народнай маніфэстацыі. Пачаліся паліцыйскія паліты на памяшканні італьянскай камуністычнай партыі.

Італьянскі народ адказаў на гэта тысячамі забастовак, мітынгаў, сходаў працэсту. Тут, як і ў Францыі, «генерала-чуме» выразна паказалі, што працоўныя Еўропы не жадаюць быць і не будуць гарматыстам масам Уол-стрыты.

Пану Рыджуэй, які ў перапынках паміж сваімі крывавымі зямлянымі справамі ўзлятае ў думках да бога, няма, зразумела, часу ўспомніць пра Нюрнберг, дзе скончылі сваё ганебнае жыццё яго гітлераўскія папярэднікі. Але ў народах добра памяць.

І таму ні крывавыя зверствы, ні чумныя бацылы, ні пачварныя паліцыйскія правакацыі не выратуюць Рыджуэй і іншых ваенных алачынцаў ад суда народаў.

І. БАРЫСАЎ.

пласобнымі вобразамі вядомых фальклорных персанажаў сустракаецца пустасмех і прымітывізм. Спектакль перагружаны танцамі і сцэнамі, якія ў большасці ўспрымваюцца як пласобныя дывертывы сусветныя нумары, уведзеныя ў спектакль, а не арганічна вынікаюць з ходу развіцця п'есы. Да таго-ж якасць выканання сцэнаў і музыкі знаходзіцца на невысокім узроўні.

Спектакль гэты лёгкі і з цікавацю ўспрымальнасцю як дзіцячым, так і дарослым гледачом, бо ў ім многа вясёлага народнага гумару, трайнай сатыры на папоў, многа цікавых вобразаў.

Найбольшыя поспех і сімпатый гледача заўвагае галоўны герой п'есы — дасціпны Несцерка ў яркім выкананні Н. Цурбакова.

Свайой маладоцю і пачуццямі адаін да другога прыбабляюць Юрась і Насця ў выкананні артыстаў П. Дзюкі і Т. Вольскай.

Яркі сатырычныя вобразы ствараюць С. Бульчык — шкаляр Смахвалыскі і С. Яворскі — суддзя.

Ражысёр В. Пацехін прабраў вялікую работу над пастаноўкай гэтага складанага спектакля, аднак яму не ўдалося паабегнуць некаторых лібаў.

Выклікаюць здзіўленне і касцюмы. Так, ачынальны беларускі скамарох, які вядзіць мядзведзя, апрануты чамусці ў вопрат